

GIÁ BÁN

ĐƠN-ĐỊNH	NGOẠI-QUỐC
Một năm . 5.000	6.000
Bán tháng 3.00	3.50
Ba tháng 1.00	1.00

Mua báo phải trả tiền trước.
Thẻ và mandat gửi cho
M. TRAN-DINH-PIEN - Ai
đăng quảng cáo, việc riêng
xin thương nghị trước.

TIẾNG-DÂN

Chức nhiệm kiêm Chủ bút
HUYỀN-THỨC-KHANG
Quản lý
TRAN-DINH-PIEN

LA VOIX DU PEUPLE

BÀO-QUÁN
Đường Đông-Ba - Huế

Mỗi tuần xuất-bản hai kỳ: thứ tư và thứ bảy

Giấy phép số 10
Giấy in: TIẾNG-DÂN - Huế

Bớt bé trên,
thêm cho bé dưới,
gọi là ích.
損上益下謂之益
(Kinh Dịch)

CÁI NẠN

« MẮT MÙA TIỀN »

(Tiếp theo)

Trên nói mắt mùa tiền nguy hơn mắt mùa lúa, là nói chung về thể lực kim tiền ngày nay. Nay nói riêng về xử lý.

Tiền là một vật để định giá trị các vật dụng trong cuộc sinh hoạt của loài người và liên việc đi lại giao dịch, không phải như lúa gạo vật tài nặng nhọc khó khăn. Và trong lưng đá sẵn đồng tiền thì muốn gì được nấy, nghĩa là muốn đổi vật gì với ai, người ta cũng ưng thuận. Còn lúa thì có người đã có mà không cần đến người khác nữa. Nói rõ ra là có tiền thì không cần đến người khác nữa. Nói rõ ra là có tiền thì không cần đến người khác nữa. Nói rõ ra là có tiền thì không cần đến người khác nữa.

điền nộp bằng lúa, từ năm Thành-thái thứ 10 - 1898 - điền thổ tái đạc, có lệnh buộc phải nộp bằng bạc). Thường năm đến mùa thuế, may gặp năm lúa và vật hạng có giá bán được, dân gian còn chạy vay mới kiếm ra đồng bạc mà nộp thuế. Năm nay cái gì cũng không bán được, nên mùa thuế này chạy ngược chạy xuôi, bán sấp bán ngửa (con bò thường năm bán 20\$ năm nay bán 5\$ mà không ai mua, vật khác cũng thế). Tình cảnh rất là khốn đốn!

5.- Các sở công xưởng và thương mại lưu giảm bớt người làm việc, như ty rượu Hanoi đóng cửa, mấy nhà buôn ngoại quốc cũng nhiều nhà thu xếp hẹp lại.

6.- Thường năm nhà quê không tiền còn trông cậy ở các nơi thành phố, mua bán vay mượn cũng dễ; năm nay thành phố cũng mang cái nạn chung khủng hoảng kia, không có tiền lưu thông như trước.

Ấy, cái nạn mất mùa tiền ở xứ ta hiện tình như thế, đó là chưa nói đến cái họa Cộng-sản đầy dẫy ở các nơi, ruộng bỏ không cấy, giao thông ngăn trở, cũng cái nạn hạn và lụt kia.

Bởi cái nạn mất mùa tiền ấy nên tự thôn quê cho đến thành phố cũng thương điếm ra các tấn kịch trộm cướp phình lùa dọa người lấy của, mà có một điều khốn như cho hạng dân nghèo là: gạo rẻ mà không có tiền mua, phải chịu đói. Điều ấy thật là cái biến phi thường mà chưa từng thấy, đáng ghê mà đáng sợ thay! Nếu cái trạng huống ấy mà kéo dài ra thì tương lai sẽ ra thế nào!

Bằng theo các cơ nói trên mà xét qua thực tế trong cuộc sinh hoạt của nhân dân ở xứ này, thì cái họa « mất mùa tiền » này, gần như không nơi nào không bị cái ảnh hưởng nó xô đẩy một cách đau xót, không bút nào hình dung ra được. Duy có một phái cũng chịu ảnh hưởng ấy song so với các hạng khác thì có nhẹ nhàng hơn. Nói ngay mất lòng mà có người cho là thiên lệch, song việc thực thì nó có vẻ như vậy.

3.- Thường năm lúa không bán được, còn các hóa hạng khác như cau, quả, đường, tơ... Khách trả thương mua chủ về Tàu, năm nay vì miền Nam nước Tàu lộn xộn, giá bạc Tàu hạ xuống, các chủ khách cũ mang bạc về, không mua hàng, nên vật hạng ấy cũng ế.

khu-độc kia mà một số ít người vẫn đứng trên bờ mà trông thấy cái cảnh bi thảm ấy, thì cái gánh nặng này là do, đáng lẽ không chỗ từ chối được.

Tòa Kiểm duyệt bỏ

— Còn phải tư bản thì sao?
— Tư bản là bọn thờ chủ nghĩa ích kỷ, chớ quan trường có cái nghĩa vụ: Làm cha mẹ dân và làm thầy cho dân kia! Trong lúc nguy cấp thì cha mẹ có cái nghĩa vụ phải giúp con em, mà đây thì phải giúp chủ nhà chứ! Bên Nhật-bản gần đây, đã thực hành cái điều giảm bớt quan lại, cái gương tốt ấy, xử ta không nên trông theo hay sao?

Trên là nói qua một điều trách vọng thôi, chớ cái nạn khủng hoảng chung này, nếu không hợp cả toàn lực của chính phủ cùng nhân dân sấp đặt sửa sang một cách cho thích hợp, thì chế độ bất bình trong xã hội này còn lại ngày nào, tất cái nạn chung ấy còn diễn ra ngày ấy. Có chi nữa cũng là bỏ cứu trong lúc tạm thời mà chưa phải là giải quyết chỗ căn bản vậy. X. T. T

CÔNG CHUYỆN VUI

VIỆT-NAM TA CỨNG CÓ NGƯỜI HAY THÌ

Câu chuyện làm thì trong lao

Báo Tiếng dân số 303 tôi có bài « Sao gọi hào kiệt? » có dẫn một câu trong sách Định huấn chỉ lược của người Tàu nói « Sĩ phu là làm thì không thành của mà hay làm ». Câu ấy tôi cho là nhọc cả toàn thể người Việt nam ta, nên hiểu đúng ông Cao-bá-Quát để chứng rằng làm thì ta cũng có người hào kiệt, chớ không phải toàn là bọn « sĩ thành của » như câu sách kia đã nói. Tôi nói thế là nói đúng, không chỉ riêng ai, không nói người vai lớn, nên câu trên ấy lại là ông Phan-Khôi!

Là vậy nhớt là bác Thông lèo ở báo Trung-lập, bác biết ông Phan-Khôi là chính người vai lớn của sách người Tàu mà sát trên, nên bác đem hỏi ông Phan-Khôi. Ông không kháng từ nhớt và thuật một đoạn lịch sử làm thì trong lao với cụ Huỳnh thạc Khang, và một vài lời chuyện thì với Phan. Ông lại kể câu thì bắt chuyện có: « Lúc phi cảnh tôi đứng không đứng ra để làm chứng cho câu nói trên. Bài tôi nói về nói riêng về người hào kiệt mà bác Thông-Roo nói chung cả người mình, hai đương đi khác hai, không ăn nháp gì, song cũng nói qua. Tôi gần theo như lời ông Phan-Khôi đem chuyện hỏi lại cụ Huỳnh, thì cụ nhận lời ông Phan-Khôi nói trên là thực cả. Cụ lại nói: « Cụ đem thì của một người thì nhân áo từ nhỏ đến lớn mà trích ra thì đầu cho cụ Hồ cũng nhiều câu bắt thành câu. Nói riêng tôi, tôi không tự phụng hào kiệt làm thì, nhưng ông nói năm 1906 về trước làm thì đó, mà từ năm 1906 về sau làm thì hay, thế là chỉ mình thì tôi cũng đủ chứng câu sách nói trên là không đúng. Còn câu thì mà ông Phan-Khôi cho là bắt thành câu kia, ông nói chưa rõ, vì nó có một cái lịch sử riêng, nhân tiện tôi xin kể qua, cũng một chuyện có thể ví: Nguyễn năm 1904, bọn thám tử ở trong lao (Xem tiếp trang 2, số 1)

Y-KHOA THƯỜNG-THỨC

Một đời điều cần phải biết

TRONG CÁCH NUÔI CON

(Tiếp theo)

BỆNH Ở ĐỒNG TIỀN HÓA CỦA TRẺ CON

Một thứ bệnh mà trẻ con hay mắc nhất là bệnh ở đồng tiền-hóa. Một đứa trẻ mạnh mẽ, thường thường không có trở ngại gì, nhưng thỉnh thoảng sữa ra. Như thế là vì hai cơ: một là bú no quá, hai là nuôi phải khi trời nhiều (bú bằng nước vú cu su, bị ống vú thấy tình dễ xen, khi trời nhân đó mà vào bao tử trẻ con.

Có đứa trẻ đã lớn được một hai tháng rồi, mà bú vào thì sữa ra liền, hoặc một chập lâu thì sữa ra, lại lèm lèm chảy hay táo, cần thì thấy số nặng không tăng hay sụt, như thế thì thường t ương vì những cơ này: ăn quá số, ăn không đủ số, hay sữa nó uống không hợp với vị nó.

Trẻ con hay có chứng táo. Như thế hoặc là vì sữa mẹ hay vì ruột đưa bé dài quá, hoặc khác nhiều, tiêu hóa không nhanh nhẹn.

Thường thường thấy con như thế thì nhiều người hay cho nó dùng thuốc xổ hay thuốc nhuận trường. Điều ấy rất không nên, như là khi đứa trẻ còn nhỏ tuổi. Nhiều khi trẻ con bị táo, mẹ đổi cách ăn thực của mẹ thì bệnh táo của con hết. Nếu không thì cho nó mỗi ngày ít nhiều nước đường (một phần đường 10 phần nước), ít nhiều dầu ta hay dùng để ăn, hay ít nhiều nước sôi (tây cũng được). Đó là nói khi còn 3-4 tháng. Khi đã lớn rồi, nghĩa là đã ăn cháo hay ăn đồ ăn được nó ăn rau, trái cây chín, như là cam. Dùng các cách ấy mà không được thì phải hỏi thầy thuốc.

Trẻ con lại hay có bệnh tả chảy. Nếu đi mỗi ngày 3-4 lần, mà phân thì lỏng, như thế không lấy gì làm nặng lắm. Nếu phân đã lỏng, mà lại xanh, trong phân thấy còn sữa không tiêu, như thế có phần nặng. Phòng đi mỗi ngày đến 15-20 lần, có máu mũi, lại nóng mình, mửa v. v. như thế thì nặng lắm.

Trẻ con sinh ra chảy, ngoài một đời có đặc biệt (có vị trùng), thường thường là vì cách ăn uống của nó không đúng phép, nghĩa là đồ ăn (sữa hay bột v. v.) vào thân thể nó làm thành một vật độc cho nó. Bởi vậy gặp trẻ con ta chảy, thầy thuốc hay bắt nhớt ăn. Cha mẹ người mình thấy như thế thì lấy làm sợ, hay lên thầy thuốc mà cho ăn. Làm như thế không khác gì là mình cho con mình một chất thuốc độc. Nếu lên thầy, tôi bày cho ba cách: làm ra nước đường, nước gạo, hay nước rau cho uống phép, để thầy thuốc có bảo làm thì theo đó mà làm.

Có khi thấy thuốc bảo chỉ được cho con uống nước thôi. Nước nói đây là nước lạnh, nấu sôi, để nguội. Nên nhớ rằng cho con uống nước như thế là để rửa độc trong ruột cho nó và để nuôi nó. Muốn được vậy, phải cho đủ số, nghĩa là dưới một năm thì mỗi ngày cho được trên dưới nửa lít, mà trẻ một năm thì ít nữa cũng một ngày cho được một lít.

Cách làm nước đường, thì cũng dùng nước sôi để nguội như trên, độ nửa lít bỏ vào độ một hai miếng đường tây, rồi đánh cho tan. Làm nước gạo thế này: bỏ một muỗng ăn xúp tây bằng gạo (gạo (tạ năm thì tốt hơn) vào trong một lít nước, thêm vào ít nhiều muối, nấu sôi 20 phút rồi lọc đi. Cho

GIÁO-DỤC VỚI HOÀN-CẢNH

(Phạm-vi giáo-dục trong xã-hội rộng hay hẹp tùy theo kinh-lẽ từ-chức thiện hay ác)

Nói đến giáo-dục, kẻ thì chú trọng ở gia-đình, người thì chú trọng ở học-hiệu, hoặc ở tôn-giáo, thế là tập quán trong xã-hội mà trực tiếp giải quyết, xem xét bởi đáp ở chỗ thiên căn, chứ ít ai chú suy lý rộng ra, tìm tới nguồn gốc. Cái gốc thì muốn chỉ rõ ra đây, là hoàn-cảnh. Hoàn-cảnh, nghe hai tiếng ấy, chẳng khỏi có kẻ vội chán hỏi tới rằng: Vậy gia-đình học-hiệu đâu không phải là hoàn-cảnh hay sao? Không, hoàn-cảnh tôi muốn nói đây, là hoàn-cảnh trọn đời người không xa rời ra được, cái hoàn-cảnh rộng rãi bao la hợp cả tự nhiên (la nature) và xã-hội.

1/ Tự nhiên - Tự-nhiên là nơi chung cả trời đất, nước non, k 1 hậu; cái hoàn-cảnh không có vật gì sinh lợi ra ngoài. Vạn vật trong vũ-tru đều ở trong hoàn-cảnh ấy, đều chịu ảnh hưởng của tự-nhiên, mà thay đổi hình dung, tiến thoái, sinh tử; người sinh ở xứ lạnh thì da trắng, nhiều lông, hai vai hơi so, hai gối không được thẳng (xem giải người ở Bắc-cực); dân miền bờ thì giỏi nghề bơi lội; dân miền rừng thì nhậy thao leo núi. Người hơn các loài vật khác, có lý tính cảm tình, thì tự-nhiên còn có ảnh hưởng đến cả tính tình tư tưởng: giữa lúc đêm đông chớp lóe sấm động, giông đờ gió ào, mặt mình dưới ánh trăng, phen xiêu mái chèo, ngó ra khe cửa, cảnh tối mịt mù, thêm nghe nhữn, tiếng âm y lao xao như tiếng binh vạn mã, thì ta không sao khỏi rùng mình khiếp sợ; trái lại dưới bóng trăng thu, ngẩng mắt lên trông: vàng trăng soi tỏ, một dải ngân hà dằng suốt qua trời, sao sáng điểm nhẹ nhàng, cảm hứng ngâm ra câu thơ, cất lên tiếng hát. Trước mỗi cảnh tượng khác, ta đều có mỗi cảm tưởng mỗi ý nghĩ khác. Tự-nhiên có ảnh hưởng rất sâu xa đến đời vật chất và đời tinh thần của người; đó là một điều không còn a. cuối cái.

Nhưng người biết kinh nghiệm, suy lý, đem óc khôn khéo phân tích trong trường bị hiểm của tự-nhiên, sai khiên xoay chuyển tự-nhiên theo ý muốn của mình, chớ chẳng phải chịu khoan tay bỏ gối khuất phục nãi dưới oai quyền sấm sét. Đó chính là cái nguyên-ly của tư tưởng tiến hóa mà ta đã từng thấy rõ trong lịch sử loài người; đó chính là cái cơ sở đã gây ra trong xã-hội những tin-ny, tôn-giáo từ trước, tiến lên đến triết-ly, khoa học đời nay.

Tự-nhiên tuy có ảnh hưởng đến tính tình, tư tưởng loài người như đã nói trên, song vì tự-nhiên lại là thủ chung của loài người, muốn ảnh hưởng ít hay nhiều tùy ý ta. Muốn làm nước rau, thì dùng 3 lít nước, bỏ vào trong một củ khoai tây, một củ cà rốt, vài muỗng xúp gạo, nửa muỗng cà phê muối, rồi đem nấu vài giờ, đến khi nào xem chừng chỉ còn độ một lít nước thì lấy ra lọc đi mà dùng. (Còn nữa)

Y-sĩ Trần-đình-Nam

hoạt được dễ dàng, người cần phải hợp sức để phấn đấu đến kỳ công; nên trong vấn đề giáo-dục, muốn lợi dụng tự-nhiên mà người còn lẫn lộn tranh danh nhau, chưa biết hỗ trợ hợp quần là gì, chưa được bình đẳng bình quyền với nhau, thì chưa thể nào lợi dụng được.

Nói về cá nhân, thì có thể bỏ xứ này qua xứ nọ, bỏ chỗ nọ tới chỗ kia, lựa chọn nơi trường thanh gió mát, nước biể non xanh, tìm nơi phong cảnh hữu tình; chứ đến một đoàn thể, một quốc dân, thì thay đổi hoàn-cảnh tự-nhiên không phải việc dễ: Việt-Nam là xứ Việt-Nam, ta không thể thay sông Seine vào sông Cửu, đổi dãy núi Trường-sơn qua dãy châu Mỹ. Ta cũng không thể kéo nhau cả hơn hai mươi triệu đồng bào sang chiếm cứ đất Pháp hay đất Hoa-kỳ là nơi khí hậu lành đất nước tốt. Huống nữa ở trên trái đất những xứ như Lam-đảo, Bồ-son tại là ma Lao-bào, Guyane thì nhiều lần biết người có thể đem nhân loại thế cao tiến tạo, song công cuộc thay trời đổi đất không phải một mai một chiều, riêng một ai đương nổi.

Vậy ta tạm để hoàn-cảnh tự-nhiên ra ngoài, chưa với bàn đến trong cái thế-giới phân tranh này; và lại giao dịch, mục đích phải là khai trí tiến đức cho cả toàn thể quốc-dân, chớ chẳng phải mong mỗi ở chốn non cao sông thẳm, có một vài bậc chí sĩ, anh hùng xuất hiện!

2/ Xã-hội - Xã-hội là hoàn-cảnh nhân tạo, bao quát cả gia-đình, học hiệu, bang-hữu, lân-bang, tế-tục, tập-quan, tôn-giáo, chính-trị v. v... hết thấy những hiện tượng bị chịu phản-ảnh ở quốc kinh-lẽ vận-dộng mà xuất hiện. Kinh-lẽ là nói gồm cả sức lao-dộng, vật sinh sản cũng các phân phối trong xã-hội để cung cấp những tài vật như yêu cho đời sinh hoạt vật-chất loài người; nói tóm: cái gì cần không thể thiếu, thiếu thì người hết sống, đều nằm trong phạm-vi kinh-lẽ. Kinh-lẽ từ-chức công bằng hoàn thiện, thì những hiện tượng xã hội chịu ảnh hưởng tốt lành; kinh-lẽ từ-chức thiên lệch sai lầm, thì những hiện tượng xã hội không sao tránh khỏi ác quả, mà sinh ra nhiều vấn-đề rắc rối.

Vấn-đề giáo-dục cũng như nhiều vấn đề khác, thành một vấn-đề khó khăn, kể nơi ngược, người ban xướng rất có khao khát, giải quyết thế nào, hiện quả ta thấy vẫn chưa vào số vọng nhân dân, là cũng vì trong kinh-lẽ từ-chức có ẩn núp nhiều bệnh căn trong mà không biết đến. Giáo-dục, ngày nay nghe hai tiếng rất là đẹp, nhưng chẳng khác « bánh-dắt » « trái-sanh » nhìn thì thêm mà ăn thì tức bụng, thành một vấn-đề bàn xuống trong đa số quốc dân, là cũng vì ta không xét đến tính hình kinh-lẽ, để tìm cho ra cái luật tương-đồng (principe de corrélation) của sự vận-dộng vật-chất với các hiện tượng mà giải định.

Tôi xin thú thực không phải một tay chuyên-môn kinh-lẽ học và xã hội học để vạch rõ mối liên quan (le rapport) và luật tương-đồng ấy ra; nhưng tôi xin lấy thực chứng nêu lên cho ai nấy đều được hiểu rằng: vấn đề giáo dục trong xã hội hiện thời, vì kinh-lẽ từ-chức, mà gặp rất nhiều vật trở ngại bức ám. (Còn nữa) Ng. t. Th.

